

L'assignatura de valencià: objectius fonamentals

Abelard Saragossà

1. El marc social general

La finalitat d'aquest escrit és reflexionar sobre una qüestió ampla: de quines maneres convé que ensenyem el valencià en els cicles educatius elemental i mitjà. Tenint en compte que l'única manera adequada d'interpretar el present és posar-lo dins la història, començarem les reflexions situant-nos mig segle cap arrere. Durant els anys 50 i 60, només hi havia un lloc en què es feien cursos de valencià: en el casalot vell de la ciutat de València on aleshores tenia la seu Lo Rat Penat. Al cap de vint anys (durant els 70), a mesura que el valencianisme es refeia del retrocés causat per la dictadura del general Franco i s'escampava per les comarques valencianes, per ací i per allà comencen a fer-se uns cursos de llengua que pretenien aconseguir una alfabetització accelerada. En unes quantes hores, havíem d'intentar arribar a un objectiu que l'ensenyament públic ens havia denegat: formar-nos intel·lectualment usant la llengua pròpia del poble valencià.

En aquells cursos d'alfabetització, hi havia un perill molt fort pels factors que ara descriurem. Els qui féiem classes, sovint focalitzàvem l'objectiu d'ensenyar a llegir en valencià i dominar les beceroles de la normativa lingüística. La veritat és que, en compte d'això, hauria sigut molt més eficaç ensenyar mirant cap a dos sentiments: confiar més en la nostra manera de parlar i procurar augmentar la consciència de ser valencians. Però no era fàcil transmetre eixa formació cívica, i la pràctica predominant era decantar-se cap a l'ortografia i, en general, cap a la normativa lingüística. Eixa actuació implicava que aquells cursos dels 70 no tenien més remei que encarar-se a les diferències que hi havien entre la llengua culta i la manera de parlar en el carrer, cosa que, si el mestre es descuidava, portava a una *rectificació constant de la llengua viva*: no es diu això, sinó allò; no es diu així, sinó aixà. És probable que eixe camí estiguera afavorit pel context històric en què vivíem. Recordem que aleshores ens trobàvem immersos en una dictadura i predominava la *negació* d'aquell sistema dominant. Sobre eixe ambient de contestació i negació, és emblemàtica la cançó *Diguem no*, del cantant valencià extraordinari que és Raimon.

Recuperem el fil. La rectificació constant de la llengua parlada tenia el risc enorme d'augmentar la desconfiança en nosaltres mateixos. Hem de tindre en compte que, quan

un poble passa per un procés de subordinació social a un altre poble, la mateixa supeditació afavoreix que els integrants del poble dominat desconfien del seu poble *i, per tant, d'ells mateixos com a persones*. En el cas nostre, com a conseqüència de l'intent secular del centralisme de Madrid d'infravalorar, marginar i assimilar la llengua, els costums i la cultura del poble valencià, els valencians confiem poc en nosaltres mateixos com a poble, cosa que també repercuteix en la manera de mirar la llengua que parlem. Realment, els sociòlegs haurien d'investigar si el procés històric d'intentar marginar el valencià no és precisament el factor més fonamental a l'hora d'explicar una opinió generalitzada en el nostre poble: la creença que parlem molt malament. Per una altra banda, la infravaloració de la llengua que parlem és un aspecte més de la falta d'estima per la nostra cultura. Els valencians, com és ben sabut, valorem poc la nostra manera de ser.

Davant l'emmarcament històric que acabem de traçar, la deducció que hem d'extraure és quasi una obvietat: l'abecé del valencianisme és que ha de descriure la realitat valenciana d'una manera tal, que, a més de ser objectiva (i en conseqüència sense infantilisme ni demagògia), també ens done als valencians confiança en nosaltres mateixos en dos sentits: com a valencians i com a persones. De més a més, eixe objectiu general es reforça per les condicions de l'època històrica en què vivim, que ja no és aquella dels 60 i els 70 (la de la negació). En efecte, una de les condicions que s'han de donar a fi que el valencianisme continue quallant en la societat valenciana és que sapiem convèncer la gent del carrer que, fent rectificacions socials puntuals (que sempre han d'augmentar la consciència de la pròpia realitat), viurem d'una manera més plena i més satisfactòria.

Hem de tindre en compte que eixa operació no és gens fàcil de fer, ni és tampoc cosa de quatre herois i tres profetes. El convenciment de la societat valenciana només pot ser el resultat d'un treball, al llarg de moltes dècades, de moviments socials coordinats i ben encaminats, els quals han de tindre una activitat social que no solament ha de ser coherent, intel·ligent i constant, sinó també honrada, sincera i formativa. Com ara, l'augment de la consciència no l'hauríem de buscar mai negant cap altre poble (encara que ens domine). L'increment de la consciència de ser poble només l'hauríem de buscar fent un treball *purament positiu d'afirmació interna* (cosa que, naturalment, no exclou que plantem cara a les afirmacions demagògiques que ens facen).

2. Descripció positiva de la llengua viva

I bé, ara que ja hem interpretat el marc social i històric en què vivim, hem de passar al tema d'aquestes reflexions: quines són les conseqüències que eixa situació té sobre la manera d'ensenyar la llengua. Primer que res, els ensenyants de valencià hauríem de descriure la llengua *d'una manera bàsicament positiva*, sense negacions ni rectificacions explícites i directes de la llengua viva. Podem arribar a eixe objectiu mostrant que les característiques més bàsiques del nostre idioma apareixen quan parlem quotidianament amb la família o amb els amics. En efecte, en la fonètica, en la morfologia, en les construccions sintàctiques, en els adjectius quantitativs, en les preposicions i en general en el

camp de les paraules més bàsiques, les característiques fonamentals del valencià es manifesten quan parlem en el carrer i en l'àmbit familiar. I l'ensenyament de la llengua ha de saber mostrar als alumnes eixa realitat. En general, la docència hauria d'ensenyar que el valencià tradicional actua predominantment d'una manera formidable, i que el valencià clàssic (el de *Els furs de València* i la crònica de Jaume I, el dels sermons de sant Vicent Ferrer i la novel·la *Tirant lo Blanch*, el dels versos d'Ausiàs March i la prosa religiosa de Roís de Corella) ha sigut un espill per a la llengua culta actual.

Si prescindim de la negació i focalitzem l'afirmació, caminarem cap a quatre objectius molt importants. En primer lloc, promourem que els alumnes valoren la llengua del carrer. Realment, si les característiques més importants del valencià apareixen en la comunicació quotidiana, haurem de tindre una opinió ben positiva de la llengua col·loquial. En segon lloc, el fet de comprovar que les característiques bàsiques de l'idioma es manifesten en l'ús de cada dia dóna als alumnes confiança en la llengua pròpia dels valencians i, de retruc, en el nostre poble i en ells mateixos com a valencians. En tercer lloc, actuant com hem dit també impulsem els alumnes a identificar-se amb la llengua comuna, ja que una llengua culta ben feta arreplega els valors lingüístics bàsics de la llengua viva. Finalment, eixa identificació amb la llengua culta és bàsica perquè els parlants l'assimilen progressivament i la practiquen en la vida quotidiana.

Les reflexions generals que hem desplegat fins ara les completarem amb unes quantes més. En primer lloc, ens encararem a l'objectiu més fonamental de tots, que no és cap altre que procurar que els alumnes valencians s'identifiquen amb el valencià i es posen al costat de l'ús social de la llengua (§1.3). A continuació, comentarem de quina manera hauríem de tractar la normativa lingüística (§1.4). I, finalment, parlarem sobre com hauríem d'explicar el tema de la unitat lingüística dels parlars de les Illes Balears, del País Valencià i de Catalunya (§1.5).

3. El cor de la qüestió: la identificació amb el valencià i la defensa de l'ús social de la llengua

Les lleis valencianes assenyalen que tots els alumnes valencians haurien de conèixer i dominar el valencià culte quan acaben l'ensenyament mitjà, precepte que ara ben sovint no es respecta, sobretot en les ciutats de València i Alacant. En efecte, hi han no pocs alumnes que acaben l'ensenyament mitjà no solament sense dominar la llengua culta, sinó encara sense ser capaços de parlar en valencià. Convé reflexionar sobre les deficiències socials i polítiques que porten a una tal violació de les lleis valencianes, però ací ens limitarem a fer dos observacions. Per una banda, hem de tindre en compte que una de les condicions necessàries per a dominar (oralment i per escrit) la llengua pròpia del poble valencià és impartir diverses assignatures en valencià (com preveuen les lleis valencianes). Per una altra banda, hauria de ser una obvietat afirmar que, en el cas dels alumnes que no han tingut el valencià com a llengua materna, els docents han d'ensenyar

tenint com a objectiu que els alumnes aprenguen a parlar en valencià (és a dir, que siguin capaços de tindre una conversa sobre qualsevol tema parlant en valencià). Realment, l'assignatura de valencià hauria de ser, per als alumnes castellanoparlants, un conjunt de mitjans per a caminar cap a eixe objectiu.

En el pol oposat a eixa actuació, trobem aquelles classes interminablement avorrides en què el docent usa una terminologia que, en realitat, no aprofita per a explicar cap constituent de la llengua (com ara “sintagma verbal” o “sintagma preposicional”). I és que, en efecte, un principi bàsic de tot ensenyant (i també de tot autor de manuals) és que només hauria d'usar aquella terminologia (sempre havent-la definida prèviament) que permet entendre quina utilitat tenen en la comunicació paraules i construccions concretes. Com ara, la finalitat de construir oracions és comunicar fets, els quals consten de dos parts: dir sobre quina part del món volem parlar (constituent conegut com a *subjecte*) i dir què li passa al subjecte (part de l'oració anomenada *predicació*). La veritat és que, si miràvem el grau de satisfacció del principi esmentat, trobaríem que són molts els tèrmins indefinits que circulen pels manuals de llengua, com he mirat de demostrar, amb una altra docent (Empar Oliva), en un treball d'investigació (“Els conceptes sintàctics en l'ensenyament mitjà: estat de la qüestió i alternativa”, *I Congrés Internacional. Llengua, Societat i Ensenyament*. Alacant, 8-10 de novembre del 2000, e.p.). En eixes condicions, els nostres alumnes es veuen obligats a memoritzar tèrmins que no saben què signifiquen ni per a què aprofiten. Per una altra banda, com que les deficiències teòriques estan ben esteses per l'ensenyament mitjà, n'haurem de buscar les causes en les aules i en els manuals en què s'han format els ensenyants.

Resumim: la docència del valencià ha de ser pràctica en el sentit que els conceptes a què recorrem, sempre ens han de permetre que entenguem de quina manera usem en la comunicació diària les paraules i les construccions que estudiem. Encara que, mirant-ho bé, hauríem de matisar l'afirmació anterior. L'ensenyament de la llengua ha de ser més que pràctic: ha de ser *profundament pràctic*. Per a entendre més bé eixa matisació, convé que tornem als cursos dels anys 70. En aquelles classes, havíem de donar ortografia per la raó que els alumnes havien d'aprendre a escriure. Però, si el professor es limitava a donar regles d'ortografia i més regles d'ortografia, la major part d'aquelles classes es perdia inútilment, ja que els alumnes oblidaven quasi totes les regles d'ortografia al cap de poc de temps. De més a més, eixe enfocament tenia la conseqüència *desgraciada* de fer creure que la nostra llengua culta és “difícil”. La veritat és que la necessitat que tenien aquells alumnes dels 70 no era aprendre regles i més regles, sinó *perdre la por a escriure en valencià*. Eixe precisament havia de ser un dels objectius bàsics d'aquells cursos dels 70, un objectiu (hem de remarcar-ho) que és *ideològic*. I les poques regles d'ortografia que convenia donar en classe havien d'anar encaminades a eixa finalitat, que no és cap altra que tindre confiança en tu mateix com a valencià.

I bé, la realitat actual és, en el fons, exactament la mateixa que la dels anys 70. L'objectiu immediat és pràctic: que els alumnes sàprien parlar en valencià i coneguen la llengua comuna. Però només avançarem d'una manera fructífera cap a eixe objectiu si som *profun-*

dament pràctics, cosa que, inevitablement, va a parar al camp de la *consciència valenciana*: els alumnes haurien de sentir-se *membres d'un poble i identificats amb eixe poble*. Eixa finalitat implica que les classes de valencià *no haurien de ser mai com les classes d'anglès*. Realment, l'objectiu no és ensenyar exclusivament el valencià. La finalitat és, per una banda, que els alumnes que no l'han tingut com a idioma matern l'apreguen i *el facen seu*; i, per l'altra banda, hem d'impulsar els alumnes que han tingut el valencià com a idioma matern a considerar-lo llengua pròpia i a usar-lo en la vida quotidiana. En definitiva, l'objectiu central de l'assignatura de valencià hauria de ser que els alumnes s'identifiquen amb el valencià com a llengua pròpia i que, en conseqüència, *s'adheresquen a la defensa de l'ús social del valencià*. I, per a arribar a això, hem de combatre pors i, sobretot, hem de desfer prejudicis.

Naturalment, una meta tan alta demana que parlem als alumnes usant un llenguatge i unes idees que no solament puguen *comprendre i acceptar*, sinó també *assimilar*. I encara transmetre eixes idees a casa. Com a exemple d'eixa actitud, podríem posar la llengua que usem en classe. Si desconfiem de la nostra manera de parlar, quan ens expressarem en classe ens allunyarem innecessàriament de la llengua espontània i, per tant, la mateixa por del carrer ens portarà a separar inútilment la llengua col·loquial i la llengua culta. En el pol oposat a eixe camí, hem de buscar aquell valencià que colpeix perquè és tan natural i assimilable com genuí i normatiu, cosa que facilita que els alumnes s'identifiquen amb el valencià i que es senten satisfets de la llengua pròpia del nostre poble.

Algú podria objectar que qui ha de lluitar per un objectiu tan formidable és el conjunt de la societat valenciana i, per tant, eixe objectiu no pot ser una responsabilitat dels ensenyants. No cal dir que estic completament d'acord amb l'afirmació que la identificació dels valencians amb nosaltres mateixos com a poble és una responsabilitat de tota la societat i, en conseqüència, els ensenyants no podem assumir en exclusiva eixe deure. Ara bé, si és certa l'asseveració anterior, també és veritat que l'escola valenciana forma part de la nostra societat i, per tant, no pot desentendre's d'un objectiu que afecta el conjunt de la comunitat valenciana. Tenim, per tant, que els ensenyants no podem ser els únics responsables de la identificació dels valencians amb nosaltres mateixos com a poble, però sí que hem de col·laborar en la consecució d'eixa meta de la nostra societat. Ben mirat, els governants valencians i els mitjans de comunicació haurien de tindre molt més en compte que, des d'un punt de vista social, la identificació dels valencians com a poble és fonamental per moltes raons. Com ara, eixe sentiment és el factor que dóna sentit i vida a l'existència de la Generalitat Valenciana i de tots els seus organismes jurídics, de govern i d'administració.

Comptat i debatut, podríem traçar un paral·lisme entre l'escola i la ciència. De la mateixa manera que la ciència té el deure ètic d'estar immersa en la societat en què viu, de tal manera que eixe arrelament aprofite per a millorar la civilització, igualment s'esdevé en tot l'ensenyament, des de l'elemental fins a l'universitari: tant l'Escola Valenciana com la Universitat Valenciana han d'estar arrelades i compromeses amb el seu entorn social a fi de contribuir a millorar-lo. En el pol oposat, hem de recordar que la malentesa

“neutralitat” (o “asèpsia”) de l’ensenyament ha ajudat a violar la legislació valenciana, ja que, tal com hem comentat, no són pocs els alumnes que acaben l’ensenyament mitjà i no saben parlar en valencià.

4. La normativa lingüística en l’ensenyament

Passem al tema de la normativa lingüística, que és una qüestió que preocupa, amb raó, a molts docents valencians. Per a arribar a un tractament adequat d’eixa qüestió, la primera característica que hem de tindre en compte és que la llengua culta *s’assimila molt més per l’ús que no estudiant regles*. Concretament, la manera més eficaç d’assimilar una normativa lingüística és sentir-la practicar a persones amb les quals ens identifiquem, ja que aleshores l’aprenem inconscientment (i, per tant, sense esforç). Per això és tan important que els valencians creem un model social prestigiós, objectiu que demana, entre altres coses, les tres mesures següents: en primer lloc, hauríem de tindre un Canal 9 digne i en valencià; en segon lloc, hauríem de procurar que l’administració pública respecte els drets lingüístics dels valencians i actue en conseqüència; en tercer lloc, de cara a crear i consolidar un model lingüístic valencià també és important que els polítics valencians es decidescuen a saber parlar en valencià i a usar la llengua en la seua activitat.

Seguim avant. El fet que la normativa lingüística s’assimile més bé sentint-la usar que estudiant-la comporta que, més que descriure normes en classe, hem de practicar la normativa lingüística quan parlem. Encara que l’hem de practicar *d’una manera natural*. Podem tindre alguna vacil·lació les primeres voltes que usem una construcció, però, si no arribem a dir-la d’una manera natural, és preferible no dir-la.

Les reflexions anteriors no impliquen que no hem de tractar la normativa lingüística en classe. Encara que, això sí: quan hàgem de comentar alguna regla, sempre hauríem de satisfer les tres condicions que descriurem ara. En primer lloc, hauríem de saber justificar-la. En efecte, no hauríem de donar mai la imatge que la normativa és convencional o capritxosa, cosa que vol dir *sense sentit* i, per tant, la normativa que tenim seria *absurda*. La segona condició per a exposar una regla en classe és que estiguem segurs que els alumnes l’assimilaran mentres l’explicarem i farem exercicis. Hem de tindre en compte que hi han regles que no s’assimilen tractant-les en classe i, en canvi, sí que s’assimilen inconscientment quan ens identifiquem amb una manera de parlar una llengua. No cal dir que, si tractem en classe regles que la consciència no comprén ni paeix, no obtindrem cap resultat positiu, sinó tot al contrari: impulsarem els alumnes a sentir-se fracassats i frustrats, resultat ben negatiu tant des del punt de vista personal com des del punt de vista valencià.

Finalment, si la regla que comentem en classe és sintàctica, sempre hauríem de partir d’oracions del carrer en què aparega la construcció que hem d’estudiar. Actuant així, aconseguim que els alumnes vegem que la normativa lingüística depén de la llengua del carrer. És a dir, deixant de banda els errors (que n’hi han, com he argumentat en el llibre

El valencià del futur, Benicarló, 2002, 2a. edició) la normativa que tenim no és una cosa que ve de fora de nosaltres, sinó que bàsicament està treta del valencià del carrer. Òbviament, explicant d'eixa manera ens encaminem cap a dos objectius que ja hem comentat: fem que augmente la confiança dels alumnes en la llengua dels valencians; i, alhora, afavorim que els alumnes s'identifiquen amb la llengua culta. I tot plegat ens consolida com a poble.

Naturalment, hem d'evitar el camí contrari: en primer lloc, descriure la regla sense justificar-la i sense saber si s'assimilarà a través de les reflexions de classe; i, en segon lloc, en compte d'anar des d'oracions del carrer a regles de la normativa, començar per exemples del castellà i dir com són en valencià. Si actuàvem d'eixa manera, no impulsariem els alumnes a identificar-se amb el valencià, sinó amb el castellà, cosa que només tindria conseqüències negatives. En les assignatures de la universitat, els professors sempre haurien d'explicar l'origen històric i evolutiu de la regla de la normativa tractada en classe.

No cal dir que el camí anterior és ben difícil de practicar si no es donen dos condicions complementàries: en primer lloc, els Departaments de Filologia Catalana haurien d'ensenyar la llengua d'acord amb les condicions esmentades; i, en segon lloc, els responsables de la normativa lingüística han de procurar que no tinguem regles negatives. Cada una d'eixes dos qüestions és tan important, que demana un article privatiu. Ací, opinaré que tenim deficiències importants en els dos camps. Com ara, qui subscriu va acabar els estudis de filologia sense conèixer cap gramàtica catalana i, sobretot, sense haver adquirit la capacitat d'analitzar una gramàtica concreta i raonar si actua coherentment en dos camps: el de la teoria lingüística i el de la normativa lingüística. La veritat és que l'activitat de justificar regles de la normativa era pràcticament inexistent.

Pel que fa a regles concretes, em limitaré a observar que hom ha practicat ben poc un consell de Fabra: mirar l'assimilació social de les normes i retirar i estudiar aquelles que els parlants cultes no assimilaven. En realitat, eixa actitud és imprescindible en la normativa sintàctica, que és la part de la normativa que finalment és més decisiva per aconseguir una llengua culta natural i espontània (i, per tant, assimilable). Com ara, si els parlants de Catalunya no han assimilat la construcció temporal "*en* + infinitiu" (i els jóvens valencians la perden) és perquè la llengua culta l'usa donant-li diversos valors (precedència temporal immediata –que és l'únic que té: *En arribar a casa, et telefonaré*–, coincidència temporal –que correspon al gerundi–, el valor genèric de *quan*, causalitat genèrica). En efecte, eixe ús tan caòtic interfereix molt negativament en l'expressió de la temporalitat i, de retruc, impedeix que els parlants compreguen quin valor privatiu aporta la construcció "*en* + infinitiu" al nostre sistema temporal, cosa que, finalment, impossibilita que la gent l'assimile i la practique. Diguem-ho clarament: quan usem malament un constituent lingüístic, en compte d'afavorir-lo, contribuïm a fer-lo odiós i, per tant, impedin que torne al carrer.

5. La unitat de la llengua

En el tema de la unitat lingüística dels parlars de les Illes Balears, del País Valencià i de Catalunya, podríem començar per preguntar-nos si hem de tractar eixa qüestió en l'ensenyament mitjà. Hi han manuals (no pocs dels quals s'han publicat a Barcelona –i en algun cas s'han adaptat al valencià–) que ignoren absolutament eixa qüestió. Ara bé, com que els problemes no es solucionen ignorant-los, haurem de convindre que sí que ens hauríem d'encarar a eixa qüestió. Ara, això sí: l'hem de tractar d'una manera adequada. Per exemple, ja hem comentat que l'objectiu bàsic és el de la identificació dels alumnes amb el valencià. De més a més, hem de tractar la unitat d'una manera tal, que no augmentem ni la confusió ni la crispació. En definitiva, hem de parlar tenint en compte com és la consciència i els sentiments de la societat valenciana actual

De cara a aconseguir eixos objectius, els manuals valencians de l'ensenyament haurien d'evitar uns comportaments i n'haurien de practicar uns altres. La primera actuació que hauríem d'evitar és el dogmatisme, que implica sempre absència d'explicació: els parlars balears, els valencians i els catalans són la mateixa llengua perquè ho diuen els lingüistes. O, pitjor encara: perquè ho diu el diccionari de l'Acadèmia del castellà. De fet, no més hauríem de recórrer a eixe diccionari quan ens trobem davant d'alumnes que, a més de no identificar-se com a valencians, es tanquen al raonament com a conseqüència d'haver-los inculcat prejudicis. De cara als alumnes que sí que tenen sentiments de valencianitat, hauríem d'explicar el tema de la unitat lingüística d'una manera objectiva i raonada. I, com que no podem oblidar els sentiments de les persones, també hauríem d'exposar les argumentacions d'una manera *assumible per la societat valenciana dels nostres dies*. Un mitjà simple i eficaç seria practicar un camí inductiu: arribar al conjunt de la llengua partint de l'entorn lingüístic dels alumnes, perspectiva que té implicacions en la manera d'explicar l'idioma. Per exemple, quan hi han variacions internes, els ensenyants hauríem de partir de les formes valencianes vives (com ara els adjectius quantitatius *poc, prou, molt* i *massa*) i, posteriorment, hauríem de tractar les formes subalternes, extingides o minoritàries (en l'exemple anterior, *bastant, gaire* i *força*).

D'una manera general, l'ensenyament hauria de mostrar en quins constituents bàsics de la llengua (que són els que estudien habitualment les gramàtiques) els parlars valencians coincideixen amb els balears i amb els catalans, i en quins altres discrepen. Actuant d'eixa manera, no hi ha *opinió*, sinó que, simplement, mostrem la realitat lingüística tal com és. Seguint el camí que va practicar el lingüista valencià Josep Giner, podríem dir que els ensenyants hauríem de focalitzar el valencià i, des d'ací, hauríem de mirar els parlars de les Illes Balears i de Catalunya.

Eixa manera d'actuar no solament té l'avantatge de ser una aplicació del principi pedagògic universal que l'ensenyament ha de partir de l'entorn de l'alumne i, correlativament, ha d'evitar els dogmes (que sempre apunten al fanatisme). En efecte, eixe camí també comporta uns altres dos resultats positius: en primer lloc, mostrem, d'una manera concreta i palpable, la unitat lingüística que hi ha entre els parlars valencians i els parlars

de les Illes Balears i de Catalunya; i, en segon lloc, el camí inductiu evita l'aparició de complexos d'inferioritat, als quals els valencians (igual que els balears i els catalans) som propensos com a conseqüència de la sotmissió que hem patit al centralisme de Madrid en els últims segles. Per una altra banda, hem de remarcar que el fet de focalitzar el valencià i mirar des d'ací la resta de la llengua comporta que el valencià ha de ser, en les aules valencianes, la part comparadora. Com ara, en compte de dir que els valencians actuem com els balears i com els catalans, els ensenyants valencians ho hauríem d'expressar al revés: ells parlen com els valencians.

Complementàriament amb eixe camí, l'ensenyament de les Illes Balears i de Catalunya també hauria de tractar el tema de la unitat lingüística ajustant-se a la realitat actual, ja que eixa actuació tindria beneficis per als uns i per als altres. Els balears i els catalans no es farien idees falses sobre la realitat valenciana, les quals oscil·len entre dos extrems igual de falsos: la creença que els valencians no parlem en valencià, o la idea que els valencians som pràcticament una part de Catalunya. El primer extrem porta a desinteressar-se pels valencians, i el segon desemboca en la frustració quan hom té relacions amb valencians, cosa que sol acabar en una actitud distant, desconfiada i freda davant dels valencians. En canvi, si les aules balears i catalanes descrigueren adequadament la realitat lingüística i sociolingüística valenciana, eixe camí evitaria les frustracions i impulsaria cap a un objectiu important: aconseguir que els balears i els catalans no solament siguen respectuosos amb la realitat valenciana, sinó també activament solidaris amb les necessitats que els valencians tenim a hores d'ara per a recuperar-nos com a poble.

Acabarem les reflexions sobre el tema del lligam lingüístic entre els balears, els valencians i els catalans (que no és fàcil de tractar en les aules valencianes) fent una observació elemental però important. En la qüestió de la unitat lingüística, hem d'intentar encarar-nos al bou practicant el respecte i la prudència; i, correlativament, hem d'evitar els extremismes i la covardia. Pel que fa als extremismes, ni hem de caure en afirmacions demagògiques des del punt de vista de l'objectivitat lingüística, ni hem d'incórrer en contundències (pretesament científiques) que ignoren quina és en general la consciència valenciana actual. Hem de tindre en compte que els dos extremismes coincideixen en el resultat final: fan que parts importants de la societat valenciana vegem el valencià com a problemàtic i, en conseqüència, impulsen la gent, no a sentir-se atreta pel valencià, sinó al contrari: impulsen a evitar el valencià, a apartar-lo de la nostra vida. Diguem-ho clar i ras: en el fons, els dos comportaments extremistes van contra la identificació de la societat amb el valencià. I eixa identificació és pràcticament *l'únic mitjà* que pot fer que es recupere l'ús social del valencià en les ciutats de València i Alacant.

La tercera actitud que hem d'evitar (la de la covardia) consisteix en amagar el cap baix de l'ala esperant l'impossible: esperant que els problemes es solucionen a soles. Lamentablement, en la societat valenciana encara podem trobar manifestacions d'eixos tres comportaments. Per bé que, sortosament, els docents valencians (que tant han fet i fan per la recuperació de la dignitat del valencià) tenen ben sovint una actuació tan valenta i decidida com prudent i ben encaminada.

6. Mitjans per als objectius

En el cas que estiguem d'acord amb els objectius exposats en la part anterior de l'article, ens hauríem de preguntar d'on ha de traure el docent el material que necessita per a fer classes. Evidentment, l'ensenyant no pot ser un especialista en tot i, en conseqüència, necessita obres de suport. Des del punt de vista adoptat en les reflexions que hem fet, em pense que els llibres disponibles no són massa abundosos. Una part dels congressos valencians de pedagogia (*Segon simposi del professorat de valencià de l'ensenyament mitjà i de l'educació secundària obligatòria*, Elx, 1993; i *I Congrés Internacional. Llengua, Societat i Ensenyament*, Alacant, 2000) s'hauria d'haver encarat als temes i a les perspectives que hem presentat, però els papers d'eixa classe que hem produït els especialistes són escassos.

Mirant de contribuir a omplir eixe buit, he confeccionat una gramàtica (titulada *Gramàtica valenciana raonada i popular*, Gandia, Alfons el Vell, 2003) en la qual mire de portar a la pràctica una part dels objectius que hem comentat en aquest article, com ara els següents:

1. Descriure positivament la llengua viva (§1.2).
2. Evitar conceptes (i pràctiques) que no expliquen quina és la utilitat que tenen en la comunicació constituents concrets de la llengua (com ara "sintagma verbal", o l'ús caòtic de la construcció "en + infinitiu", §1.3 i §1.4).
3. Parlar d'una manera assimilable per a la consciència actual dels valencians (§1.3).
4. Procurar que els alumnes s'identifiquen amb el valencià com a llengua pròpia i que, en conseqüència, s'adheresquen a la defensa de l'ús social del valencià (§1.3).
5. Justificar les regles de la normativa i presentar-les d'una manera tal, que els lectors pensen que són lògiques, coherents i desitjables (§1.4).
6. Tractar sovint la unitat de la llengua, sempre des d'una perspectiva inductiva valenciana (§1.5).

7. Conclusions

Ha arribat l'hora de traure conclusions. Mirant-ho des d'un punt de vista històric, la introducció del valencià en l'ensenyament possibilita un avanç fort de la recuperació dels valencians com a poble. Així ho creien persones tan poc triomfalistes com Joan Fuster. Però això és només una *potencialitat*. I una potencialitat que no caurà del cel: és a dir, que no es farà realitat per ella mateixa. Si volem que la potencialitat es realitze, hem de procurar que hi haja una coordinació constant entre els ensenyants, els quals han de comptar amb l'ajuda incondicional dels especialistes: pedagogs i lingüistes, historiadors i geògrafs, antropòlegs i periodistes, psicòlegs i sociòlegs, advocats i polítics. L'assignatura de valencià pot ser un mitjà incomparablement superior als cursos de llengua que fèiem en els anys 70. Però serà un mitjà efectivament superior només si sabem usar-lo. En canvi,

deixar que les coses vagen per elles mateixes equival a deixar perdre la major part de la potencialitat. Dins d'eixe panorama, no cal dir que les reflexions que hem desplegat no són res més que un intent de contribuir a augmentar l'eficàcia de la faena dels ensenyants valencians: primer que res, dels docents de l'assignatura de valencià, però, finalment, hauríem d'arribar a coordinar-nos els ensenyants de tots els cicles educatius i de totes les matèries, perquè tots formem part de la societat valenciana.

Per una altra banda, encara que les reflexions anteriors han nascut en la societat valenciana i per a la societat valenciana, em pense que també són, com a mínim en part, aplicables a les Illes Balears i a Catalunya, no debades eixes societats també són pobles dominats i, en conseqüència, la llibertat no els caurà tampoc del cel. Encara que a Catalunya governe un partit nacionalista, l'avanç cap a la dignitat només pot ser, fonamentalment, el resultat de la formació, desplegament i coordinació de moviments socials emancipatoris.

Abelard Saragossà
abelard.saragossa@uv.es
(Universitat de València)

Nota: Aquest article correspon a la comunicació presentada en les *II Jornades Ferrer Pastor* de la Mancomunitat de Municipis de la Safor, celebrades el dia 27 d'octubre del 2002 a La Font d'En Carròs.